

Nr 180.*Utlåtande i anledning av väckt motion om utredning rörande högskolornas organisatoriska ställning.*

(2:a avd.)

I en inom första kammaren av herr *Osvald* väckt motion (I:109) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning snarast möjligt rörande högskolornas organisatoriska ställning och därmed sammanhängande spörsmål.

Till stöd för detta yrkande har i motionen anförts huvudsakligen följande.

Den återhållsamhet, som i år präglar budgeten i fråga om anslag till forskning och högre undervisning, har på åtskilliga håll föranlett reflexioner om universitetens och högskolornas ställning i ekonomiskt avseende och deras förhållande till varandra. Det har bland annat framhållits, att en viss specialisering är nödvändig liksom ock ett omfattande samarbete.

Som exempel på ett dylikt samarbete, som under senaste tiden igångsatts, må nämnas ett fall, som berör Uppsala universitet och lantbrukshögskolan. Vid Uppsala universitet har det sedan länge funnits tre professorer i botanik: systematisk botanik, fysiologisk botanik och växtbiologi. Vid lantbrukshögskolan finns det två: en i systematisk botanik och ärftlighetslära (genetik), en i växternas anatomi och fysiologi. Det har länge känts som en allvarlig brist, att det viktiga ämnet genetik icke varit företrätt vid vårt största universitet. Den undervisning, som på senare år efter upprepade krav från studenthåll ordnats vid Uppsala universitet, har åren 1953 och 1954 finansierats med medel från universitetets reservfond och letts av en lärare vid lantbrukshögskolan.

Då frågan om nybyggnad för lantbrukshögskolans institution för systematisk botanik och genetik för ett par år sedan blev aktuell, väcktes tanken att ge byggnaden en sådan utformning, att den även kunde tillgodose universitetets behov av forskning och undervisning i genetik. Det ansågs nämligen med rätta, att det skulle vara irrationellt att inrätta två genetiska institutioner med tillhörande botanisk-genetiska trädgårdar på 3—4 kilometers avstånd från varandra.

I anslutning till en motion i första kammaren år 1953 om medel för undervisning och examination i genetik vid Uppsala universitet uttalade statsutskottet bl. a.: "I förevarande sammanhang vill utskottet understryka önskvärdheten av att ett på lämpligt sätt anordnat samarbete mellan Uppsala universitet och lantbrukshögskolan kommer till stånd i fråga om genetikundervisningen vid universitetet." Såsom redovisas i 1954 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, ha lärare vid Uppsala universitet och lantbrukshögskolan i skrivelse till kanslern för rikets universitet den 10 oktober 1953 framlagt förslag till provisoriskt ordnande av denna angelägenhet ge-

nom samarbete mellan universitetet och lantbrukshögskolan. Detta förslag, som tillstyrkts av universitetet och högskolan, har förordats av kanslern. Med hänsyn till de kostnader, huvudsakligen av engångsnatur, som skulle krävas har departementschefen icke ansett det möjligt att realisera förslaget redan från och med nästkommande budgetår. Han förutsätter emellertid att undervisning och examination i genetik vid universitetet likväl skola kunna upprätthållas.

Genetiken är inte det enda ämne, inom vilket Uppsala universitetets och lantbrukshögskolans intressen äro likartade och där de båda lärosätenas utvecklingslinjer löpa parallellt och sannolikt skulle kunna samordnas. På liknande sätt förhåller det sig med flera av våra övriga högre forsknings- och läroanstalter. Mellan alla finnes det viktiga gränsområden, eller alla ha gemensamma intressen av här åsyftad art, inom vilka ett nära samarbete skulle vara både önskvärt och nyttigt. De begränsade resurser, som stå till vårt förfogande, tillåta tyvärr inte att var och en av läroanstalterna kan få alla sina mycket välgrundade önskemål tillgodosedda. Genom ett vidgat samarbete dem emellan skulle med all säkerhet viktiga önskemål kunna förverkligas snabbare än som nu är fallet.

Samarbetet mellan de högre lärosätena försvåras emellertid av olikheter i fråga om deras organisatoriska ställning och måhända även i viss mån av deras inre organisation. Universitetet och vissa högskolor sortera för närvarande under ecklesiastikdepartementet och äro underställda kanslern för rikets universitet. Vissa andra högskolor sortera däremot under de departement, till vilka den verksamhet hänför sig, för vilken undervisningen är avsedd, t. ex. lantbrukshögskolan under jordbruksdepartementet. Något sakligt skäl härför föreligger knappast. Hälso- och sjukvård faller under inrikesdepartementet, rättsvården under justitiedepartementet, men både läkare och jurister få sin utbildning vid läroanstalter, som sortera under ecklesiastikdepartementet. Det borde därför icke möta något principiellt hinder att t. ex. flytta över de under jordbruksdepartementet hörande högskolorna till ecklesiastikdepartementet. Det kan knappast råda någon tvekan om att en sådan överflyttning av alla eller de flesta högskolorna skulle i hög grad underlätta samarbetet mellan dem.

Det mest angelägna är likväl inte att få alla högre läroanstalter inom ett departement: ecklesiastikdepartementet. Viktigast synes i stället vara att få högskolorna — alla eller de flesta — underställda kanslern för rikets universitet. Det ovan behandlade exemplet, Uppsala universitet — lantbrukshögskolan, torde vara väl ägnat att klargöra hur mycket enklare det skulle vara att på ett friktionsfritt sätt ordna ett effektivt samarbete, om en högre instans — kanslern — vore ansvarig för utformningen i fråga om byggnader, utrustning, personal för forskning och undervisning, kursplaner m. m.

Den här antydda omorganisationen skulle även medföra andra fördelar. Befodringsärendena skulle i hög grad vinna på om de kunde handläggas av en för alla högre läroanstalter gemensam överinstans med allsidig överblick och djupgående erfarenhet rörande dessa ärenden.

Lönegradsplaceringen för alla de olika läroanstalternas tjänstemän skulle också kunna ordnas efter enhetliga principer, om den finge bedömas av en för alla gemensam överinstans.

Ytterligare en fördel skulle vara att man för alla högskolorna finge en instans mellan högskola och Kungl. Maj:t. En högskolestyrelse kan näppe- ligen karakteriseras som en sådan mellaninstans. För varje högskola är sty-

relsen en instans mellan lärarkollegiet och Kungl. Maj:t, ej mellan högskolan och Kungl. Maj:t.

Om högskolorna underställas kanslersämbetet, skulle helt naturligt styrelserna komma att bli överflödiga. Det kan inte råda någon tvekan om att ett med tillräcklig arbetskraft utrustat kanslersämbete skulle vara bättre skickat än de olika styrelserna att handlägga de ärenden, som icke lämpligen böra avgöras av lärarkollegierna. Dessa borde emellertid få slutbehandla ett större antal ärenden än vad som för närvarande är fallet. En ökad akademisk självstyrelse för högskolornas lärarkollegier, så att högskolorna även i detta avseende bleve likställda med universiteten, torde enbart vara till fördel.

Det förefaller, som om det även skulle vara till fördel för kanslersämbetet, om det finge sitt verksamhetsområde vidgat. Givetvis skulle ämbetet komma att behöva ett tillskott av högkvalificerad arbetskraft. Därigenom skulle det bli möjligt för ämbetet att vid anhopning av arbeten sätta in erforderlig personal på de mest brådskande arbetsuppgifterna. Den arbetskraft, som skulle behövas härför, torde kunna erhållas genom överflyttning av tjänster till kanslersämbetet från de högskolor, vid vilka särskild sekreterare finnes anställd för styrelsen. De anslag, som nu utgå till skrivgöromål för de många styrelsernas räkning, torde tillsammans vara mer än tillräckliga för den ökning av antalet skrivbiträden, som kommer att bli nödvändig vid kanslersämbetet.

En omorganisation sådan som den här angivna av våra högskolors organisatoriska ställning skulle sålunda medföra, att de ekonomiska resurser, som kunna ställas till universitetens och högskolornas förfogande, bleve mera effektivt utnyttjade och att ärenden rörande forskning och högre undervisning finge en likformig behandling. Det synes därför vara angeläget, att hela detta problemkomplex snarast blir grundligt utrett.

Statsutskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över motionen av kanslern för rikets universitet, efter hörande av vederbörande universitets- och högskolemyndigheter, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, efter hörande av vederbörande vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola, styrelsen för farmaceutiska institutet, efter hörande av institutets lärarkollegium, styrelsen för veterinärhögskolan, efter hörande av högskolans lärarkollegium, styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut, efter hörande av skogshögskolans lärarråd, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, efter hörande av vederbörande lärarkollegium, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, efter hörande av vederbörande lärarkollegium, direktionen för handelshögskolan i Stockholm, efter hörande av högskolans lärarråd, samt styrelsen för handelshögskolan i Göteborg, efter hörande av högskolans lärarråd.

Av de avgivna remissvaren inhämtas bland annat följande.

Större akademiska konsistoriet i Uppsala.

Vad motionären anför om önskvärdheten av ett ökat samarbete mellan universitet och högskolor har konsistoriets fulla gillande. Konsistoriet finner det emellertid tveksamt huruvida de två av motionären anvisade vägarna

för att nå ett starkare samarbete mellan de olika institutionerna för högre undervisning verkligen böra beträdas.

För att vissa av högskolorna äro förlagda under andra departement än ecklesiastikdepartementet finnas skäl som icke äro berörda i motionen. Betydande är det av motionären anförda exemplet nämligen lantbrukshögskolan. Med lantbrukshögskolans vetenskapliga undervisning och med dess forskning är lantbrukets försöksverksamhet intimt förknippad. Då lantbrukets försöksverksamhet uppenbarligen måste höra under jordbruksdepartementet skulle ett inrangerande av lantbrukshögskolan under ecklesiastikdepartementet bryta det samband högskolan har med försöksverksamheten.

Att föra samtliga högskolorna under universitetskanslern skulle vidga kanslersämbetet till ett stort ämbetsverk, en sorts överstyrelse för universitetet och högskolorna i riket. Att kanslersämbetet i så hög grad äger universitetens uppskattning beror icke minst på att de särskilda universitetskanslererna haft möjlighet att i hög grad personligen sätta sig in i arbetet vid de läroanstalter, vilka hört under dem, och följa deras utveckling. Även om en viss decentralisering ägde rum av de uppgifter, som nu åligga kanslern, skulle enligt konsistoriets mening en vidgning av ämbetets uppgifter i den utsträckning, motionären föreslagit, medföra fara för att i framtiden kanslern icke skulle kunna så ingående som nu är fallet sätta sig in i alla viktigare ärenden. Om det skulle befinnas önskvärt att ändra ifrågavarande högskolors organisation i den av motionären angivna riktningen, synes det därför som om det skulle ligga närmare till hands att tillskapa ett särskilt kanslersämbete för dessa högskolor.

Konsistoriet fäster sådan vikt vid vad nu sist anförts, att konsistoriet snarast vore benäget att avstyrka en sådan utredning, varom motionären hemställt. Konsistoriet har emellertid stannat vid att icke avstyrka, att en utredning verkställes, förutsatt att önskemålet därom vinner allmän anslutning från de närmast berörda högskolorna. Vid detta ståndpunktstagande utgår konsistoriet från att syftet med utredningen skulle vara det av motionären i första hand angivna, d. v. s. att finna utvägar för att underlätta samarbetet mellan universitetet och högskolorna. De övriga, allenast högskolorna berörande frågor, vilka enligt motionärens framställning skulle kunna finna en lösning genom förändringar i högskolornas organisation, synas icke hava något sådant samband med förstnämnda fråga, att de behöva tagas i betraktande i detta sammanhang. Konsistoriet vill till sist framhålla, att en blivande utredning bör vara helt förutsättningslös.

Mindre akademiska konsistoriet i Lund.

Konsistoriet finner för sin del att inom universitets- och högskoleväsendet i åtskilliga fall kan föreligga behov av samordning och samarbete mellan skilda institutioner, även sådana som tillhöra skilda högskolor.

Samarbete och samordning, som äro erforderliga och möjliga, ha i många fall kunnat ordnas under hand eller genom särskilt vidtagna anordningar. Emellertid torde det vara lämpligt att härför vissa organisatoriska åtgärder genomföras, och konsistoriet vill för sin del tillstyrka, att en utredning härutinnan kommer till stånd.

Däremot är konsistoriet mycket betänksamt emot de i motionen antydda organisatoriska förändringarna av mera allmän räckvidd. Motionären anser det lämpligt att samtliga högskolor skulle underställas kanslersämbetet, som därvid borde utrustas med ökad högkvalificerad arbetskraft. Konsisto-

riet kan icke finna, att de frågor om samordning och samarbete, som kunna uppkomma, för sin lösning kräva en så vittgående organisatorisk nydaning. Och denna skulle medföra allvarliga olägenheter. Det kunde icke undgås, att ett enligt de angivna riktlinjerna vidgat kanslersämbete komme att få en helt förändrad karaktär och bliva ett vanligt centralt ämbetsverk. Kanslern kunde svårigen behålla sin ställning som en mera fritt ställd förtroendeman för vetenskaplig forskning och undervisning. Förmodligen bleve det nödvändigt att även ganska betydelsefulla ärenden komme att, åtminstone i realiteten, handläggas och avgöras av någon annan än kanslern. Även om kanslern fortfarande kunde utses genom val, komme de särskilda högskolornas inflytande härvid att minskas.

Det vore måhända lämpligt att för frågor om samordning och samarbete mellan högskolorna inrättades en samarbetsnämnd, i vilken de skilda högskolorna vore direkt representerade.

Rektorsämbetet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Rektorsämbetet kan vitsorda, att behov föreligger av ett vidgat samarbete mellan universiteten och de olika högskolorna, då det gäller utformningen av byggnader, utrustning, personal för forskning och undervisning, kursplaner m. m.

Vad angår befordringsärendena anser däremot ämbetet, att hittills tillämpade principer för deras prövning icke ha medfört några olägenheter.

Gentemot vad motionären anført rörande lönegradsplaceringen av de olika läroanstalternas personal må framhållas, att det redan nu är sörjt för att enhetliga principer härvidlag tillämpas genom den granskning och prövning av hithörande ärenden, som sker av statens lönenämnd och civildepartementet.

Slutligen anser rektorsämbetet, att en utvidgning av kanslersämbetets verksamhetsområde i enlighet med motionen skulle medföra, att detsamma måste utbyggas till ett centralt ämbetsverk, vilket i realiteten skulle innebära att en stor grupp av förekommande ärenden komme att prövas av annan än kanslern, varigenom dennes ställning som en förtroendeman för vetenskaplig forskning och undervisning skulle äventyras.

Vissa organisatoriska åtgärder för anordnande av ett rationellt samarbete torde dock vara erforderliga. Rektorsämbetet anser emellertid, att vidden av det samgående mellan olika högre läroanstalter, varom kan bliva fråga, icke motiverar en omorganisation av den räckvidd motionären skisserat. Sålunda torde det vara tillräckligt med en för de olika lärosätena gemensam nämnd, vilken bör tilldelas förslagsställande och rådgivande verksamhet i förhållande till i nämnden representerande läroanstalter.

På grund av det anförda tillstyrker rektorsämbetet, att en utredning rörande möjligheterna till ett vidgat samarbete mellan rikets högre läroanstalter kommer till stånd. Utredningsuppdraget synes dock böra begränsas i enlighet med här angivna riktlinjer.

Rektorsämbetet vid Göteborgs universitet.

Med anledning av förestående remiss får rektorsämbetet, efter hörande av medicinska och filosofiska fakulteterna och i enlighet med deras yttrande, tillstyrka att en förutsättningslös utredning rörande högskolornas organisatoriska ställning kommer till stånd.

Rektorsnämnden vid Stockholms högskola.

Den långa historiska utveckling som ligger bakom den nuvarande organisationen av våra universitet och högskolor har otvivelaktigt medfört att denna organisation i många avseenden icke blivit den mest rationella och effektiva. Vetenskapens utveckling har också framtvingat ett samarbete över de gränser som utstakats av äldre tiders ordning. För detta samarbete ha nya former efter hand skapats, exempelvis genom de under det senaste decenniet tillkomna statliga forskningsråden.

Beträffande det önskemål som för motionären framstår såsom det centrala, nämligen att högskolorna underställas universitetskanslern, vill rektorsnämnden erinra om att rektorerna för de tre i Stockholm belägna, kanslern underställda akademiska lärosätena, nämligen karolinska institutet, Stockholms högskola och tandläkarhögskolan i Stockholm, jämte rektor för farmaceutiska institutet, i gemensam skrivelse den 30 juni 1953 föreslogo att ett universitet skulle bildas i Stockholm genom omorganisation av det nuvarande rektorskonventet. Såsom ett oeftergivligt villkor vid den tilltänkta universitetsbildningen förutsattes, att tillsättningen av de mest kvalificerade lärarbefattningarna vid vederbörande högskola skulle handläggas även av kanslern för rikets universitet (med undantag dock för tekniska högskolan i Stockholm, beträffande vilken den särskilda överstyrelsen för de tekniska högskolorna ansågs fylla motsvarande funktion).

Rektorsnämnden kan för sin del vitsorda den uppfattning som här liksom i motionen kommit till uttryck, nämligen att befodringsärendena skulle i hög grad vinna på om de kunde handläggas av en för alla högre läroanstalter gemensam överinstans. Även övriga i motionen framförda synpunkter förtjäna otvivelaktigt att beaktas. Enligt rektorsnämndens mening skulle det akademiska livet i vårt land gagnas genom en ändamålsenlig rationalisering av dess organisation på åtskilliga punkter. Rektorsnämnden vill dock uttryckligen framhålla, att den vetenskapliga forskningen under alla förhållanden bäst främjas genom ett minimum av organisation och största möjliga frihet i handhavandet av beviljade medel. Rektorsnämnden anser sig också redan här böra påpeka, att den utvidgning och omorganisation av kanslersämbetet som den föreslagna utvidgningen av dess verksamhetsområde skulle medföra, med all säkerhet kommer att bli betydligt mera kostnadskrävande än motionären synes ha föreställt sig.

Rektorsnämnden tillstyrker, att en utredning i enlighet med motionärens förslag kommer till stånd.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Stockholm.

Lärarkollegiet får till en början erinra därom, att Stockholms högskolors rektorskonvent i skrivelse den 30 juni 1953 till kanslern avgivit utredning angående förutsättningarna och formerna för en universitetsbildning i Stockholm. Konventet har därvid anfört, bland annat, att en förutsättning för en universitetsorganisation i huvudstaden vore, att för de olika högskolorna gällde den bestämmelsen, att de i vetenskapligt hänseende särskilt kvalificerade lärartjänsterna tillsattes efter i huvudsak samma regler, som gällde för motsvarande befattningar vid de gamla universiteten. Detta skulle innebära, att tre av de högskolor, som för närvarande icke stode under överinseende av universitetskanslern därutinnan erhöle en förändrad ställning. Enligt lärarkollegiets mening borde jämväl alla frågor om anslag till vetenskaplig forskning behandlas inom kanslersämbetet.

Lärarkollegiet tillstyrker, att den i motionen föreslagna utredningen måtte komma till stånd.

I samband med den ifrågasatta utredningen borde enligt lärarkollegiets mening därjämte utredas i vilken omfattning läroanstalterna skulle kunna medgivnas beslutanderätt, innebärande en betydligt vidgad decentralisering i förhållande till föreliggande förslag till universitetsstatuter. Därvid borde jämväl tagas under övervägande den förstärkning av den administrativa organisationen, som bleve erforderlig. Endast genom åtgärder i nu antydd riktning synes det lärarkollegiet möjligt att nå fram till den för det akademiska livet nödvändiga centraliseringen till kanslersämbetet av utnämning-, undervisnings- och forskningsfrågor. De rent administrativa göromålen synas bära i huvudsak åvila vederbörande lärosäte.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Malmö.

Kollegiet anser en omorganisation i ändamål att underställa samtliga högre läroanstalter kanslern för rikets universitet välmotiverad och ändamålsenlig.

Kollegiet finner även ett utökat samarbete mellan universitet och högskolor vara att förorda. För tandläkarhögskolans i Malmö del föreligger redan ett nära samarbete med Lunds universitet särskilt beträffande den prekliniska utbildningen. En utökning av samarbetet skulle måhända kunna ske dels beträffande lärarkrafter, docenturer m. m., dels beträffande vissa representativa angelägenheter såsom promotioner.

I fråga om den akademiska självstyrelsen torde enhetliga principer bära gälla för universitet och högskolor.

I anledning av vad nu anförts tillstyrker kollegiet att en utredning snarast möjligt kommer till stånd rörande högskolornas organisatoriska ställning och därmed sammanhängande spörsmål.

Kanslern för rikets universitet.

Samtliga de av mig i ärendet hörda akademiska myndigheter ha i anledning av nämnda motion tillstyrkt en utredning i ämnet, vissa av dessa myndigheter med betonande av att utredningen borde begränsas till att i huvudsak avse sådana spörsmål, som beröra samarbetet mellan de olika universiteten och högskolorna.

Jag får erinra därom, att frågan om bildandet av ett Stockholms universitet sedan flera år varit aktuell. För att närmare undersöka förutsättningarna och formerna härför anmodade jag i skrivelse den 12 december 1952, efter framställning från rektorskonventet vid Stockholms högskolor, rektorerna för de under mitt överinseende stående lärosätena i Stockholm samt rektor vid farmaceutiska institutet att verkställa utredning i ärendet. Med skrivelse den 30 juni 1953 överlämnades till mig denna utredning, vilken utmynnade i förslag om bildande av ett universitet i Stockholm genom viss omorganisation av det nuvarande rektorskonventet. Då jag vid min prövning av detta förslag icke fann detsamma innebära en godtagbar lösning, har jag icke ansett mig bära hos Kungl. Maj:t göra framställning om förslaget realiserande.

Med anledning av vad i motionen I:109 påyrkats anser jag det ur åtskilliga synpunkter betydelsefullt att en utredning rörande de i motionen berörda spörsmålen kommer till stånd. Denna utredning bör emellertid såsom de i ärendet hörda akademiska myndigheterna understrukit vara

förutsättningslös. Utredningen bör enligt min mening även upptaga frågan angående formerna för en universitetsbildning i Stockholm till allsidigt bedömande.

Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm.

Uppenbart är att ett samarbete de olika universiteterna och högskolorna emellan är eftersträfvansvärt. Dock får beaktas att i allmänhet är antalet studerande per lärare så högt att läraren ifråga endast i undantagsfall även kan engageras för undervisning vid annan läroanstalt. Härtill kommer det mycket vägande skälet att ämnesuppbyggnaden och ämneskombinationerna ofta äro helt olika vid universiteterna och vid fackhögskolorna. Vid de förra har man ofta ett mindre antal ämnen med större bredd under det att man vid fackhögskolorna har större antal ämnen vilka logiskt bygga på varandra. Ett ämne vid viss läroanstalt kan därför i regel icke direkt ersättas av ämnen vid annat lärosäte. I speciella fall kan dock studerande vid visst universitet eller viss högskola med fördel bedriva studier vid systerhögskola. Exempelvis kan därtill kvalificerad person som bedriver universitetsstudier även såsom specialstuderande antagas exempelvis i livsmedelskemi eller i elektronik vid tekniska högskolan i Stockholm.

Vad samarbetsfrågan i övrigt beträffar må särskilt förhållandena i Stockholm beröras.

I mars 1944 inleddes ett samarbete de olika rektorerna emellan och under hand bildades ett rektorskonvent. Detta visade sig fylla en stor praktisk uppgift och på förslag av konventet fastställde Kungl. Maj:t den 20 maj 1949 stadgar för Stockholms högskolors rektorskonvent. Rektorskonventet har att verka för ett rationellt samarbete högskolorna emellan och bevaka för dessa gemensamma intressen av olika art, vare sig det gäller att främja vetenskaplig forskning eller att lösa administrativa och ekonomiska spörsmål. Erfarenheterna av konventets arbete äro goda och enligt tekniska högskolans lärarkollegiums mening representerar konventet den för närvarande lämpligaste formen av samarbete de olika högskolorna i Stockholm emellan. En mera reglerad form av samarbete — exempelvis bestående däri att högskolorna omorganiserades till ett Stockholms universitet — kan icke rekommenderas. Universitetet skulle redan nu komma att få icke mindre än 186 professurer och bli en ur administrativa och andra synpunkter förhållandevis otymplig organisation. Ett överförande av samtliga högskolor till ett och samma departement kan även vara ägnat att ingiva vissa betänkligheter. Skäl kunna däremot anföras för att exempelvis Stockholms högskola, karolinska mediko-kirurgiska institutet och farmaceutiska institutet sammanfördes till ett Stockholms universitet eller alternativt att Stockholms högskola ombildades till universitet.

Tanken att samtliga universitet och högskolor skulle underställas kanslern för rikets universitet för att därigenom ett effektivare samarbete skulle åstadkommas är i första ögonblicket bestickande. Om man emellertid beaktar huru olika de områden äro som de olika högskolorna ha att ägna sig åt och huru väsensskilda de frågor äro som kunna uppstå kan med ifrågasättas huruvida en enda person — kanslern — skulle kunna på verkligt effektivt sätt bedöma alla dessa frågor. Skulle tanken genomföras finge säkerligen kanslersämbetet utbyggas till ett organ med mera allsidig representation samtidigt som förhållandevis stor högkvalificerad administrativ personal finge ställas till detta organs förfogande.

Befordringsärendena behandlas för närvarande vid universiteten och de större fackhögskolorna efter praktiskt taget enhetliga normer. Någon anledning att antaga att befordringsärendena skulle vinna på att de handlades av kanslersämbetet i stället för som nu för de tekniska högskolornas vidkommande av överstyrelsen finnes icke. Möjligt är emellertid att vissa fördelar skulle vara att vinna för de allra minsta fackhögskolorna. Uteslutet torde i så fall icke vara att enbart befordringsfrågorna — närmast då tillsättandet av professorer — granskades av kanslersämbetet innan de vidarebefordrades till Kungl. Maj:t. Detta är dock en detaljfråga som torde kunna lösas utan att större ingrepp behöva göras i de olika högskolornas organisationer.

Med hänsyn till den övervakande och normerande funktion som civildepartementet utövar ifråga om lönegradsplaceringar av olika tjänster är det synnerligen tveksamt om enhetligare principer skulle kunna uppnås om lönegradsfrågorna passerade kanslersämbetet.

Det är mycket problematiskt om indragandet av högskolestyrelserna skulle innebära fördelar. Det bör nämligen beaktas att ledamöterna av dessa lokala styrelser äro utsedda just emedan de i eminent grad äro initierade inom respektive högskolas område under det att ett utbyggt kanslersämbete säkerligen icke skulle kunna utformas på sådant sätt att det finge samma fackkunskap disponibel som de olika högskolestyrelserna för närvarande var och en ha.

För att såsom motionären tänker sig ärenden rörande forskning och högre undervisning skulle få en mera likformig behandling är det enligt lärarkollegiets mening alls icke tillräckligt att samtliga universitet och högskolor underställas kanslersämbetet. För att syftet möjligen skulle kunna uppnås är det givetvis nödvändigt att samtliga lärosäten underställas ett och samma departement ävensom att forskningsfrågorna även hänföras till detta departement. Skulle ecklesiastikdepartementet ifrågakomma borde sålunda exempelvis de anslag som för närvarande handhas av handelsdepartementet och som avse exempelvis olika forskningsanstalter, bidrag till statens tekniska forskningsråd etc. även överföras till ecklesiastikdepartementet. Om så skedde skulle sistnämnda departement i icke oväsentlig grad behöva utbyggas och omorganiseras. En närmare utredning härom skulle sannolikt giva det resultatet att i stället ett helt nytt departement borde inrättas med uppgift att handha vetenskaplig forskning och högre undervisning. Tvivelaktigt är emellertid om något vore att vinna härigenom. Då härtill kommer att erfarenheterna av de nuvarande organisationsformerna äro goda och att Sveriges universitet och högskolor tack vare sina insatser internationellt sett intaga en högt aktad ställning finnes det enligt lärarkollegiets mening icke tillräckliga skäl för ett genomförande av den av motionären föreslagna utredningen rörande högskolornas organisatoriska ställning, varför lärarkollegiet av skäl som i det föregående anförts avstyrker det framlagda förslaget.

Lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola.

Lärarkollegiet har intet att erinra mot att den ifrågasatta utredningen kommer till stånd, därvid förutsättes att även frågan om de tekniska högskolornas inordnande under universitetskanslersämbetet överväges.

Lärarkollegiet vill i detta sammanhang framhålla, att intresse för och behov av en naturvetenskaplig fakultet vid det nybildade universitetet i

Göteborg uppenbarligen föreligger. Tillkomsten av en sådan fakultet skulle emellertid i icke ringa utsträckning medföra dubbleringar av institutioner m. m. med hänsyn till de institutioner, som redan finnas vid Chalmers tekniska högskola. Ett alternativ, som i så fall synes böra övervägas, är huruvida en utbyggnad av institutionerna för matematik, fysik och kemi vid Chalmers tekniska högskola och koncentration av den högre naturvetenskapliga utbildningen till dessa möjligen skulle utgöra en rationell och ekonomiskt fördelaktig lösning av denna fråga. Detta skulle givetvis förutsätta en samordning i vissa delar av universitetets och högskolans verksamhet.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna.

Med anledning av motionen I: 109 får överstyrelsen uttala, att ehuru överstyrelsen icke blivit övertygad om lämpligheten av den i motionen avsedda centraliseringen av den administrativa ledningen för landets universitet och högskolor, i allt fall icke för de tekniska högskolornas vidkommande, överstyrelsen icke har något att erinra mot att frågan härom blir föremål för utredning.

Lärarkollegiet vid farmaceutiska institutet.

I motionen uttalas bland annat att det mellan alla våra högre forsknings- och läroanstalter finns gränsområden eller gemensamma intressen, som skulle befrämjas av ett nära samarbete inrättningarna emellan. För farmaceutiska institutets del är det enligt lärarkollegiets mening påtagligt att detta allmänna uttalande är giltigt. Farmaceutiska institutet har enligt stadgan för institutet till uppgift att meddela teoretisk och praktisk undervisning åt dem, som ägna sig åt apotekaryrket, ävensom att främja utvecklingen av de vetenskaper, som tillhöra området för en fullständig apotekarutbildning. Detta stadgande nödvändiggör att farmaceutiska institutet samarbetar med och har kontakter med åtskilliga institutioner utanför institutet. Den moderna läkemedelsforskningen är nämligen helt beroende av samverkan mellan vetenskapsmän av ofta ganska olika inriktning. Det senaste årtiondets storartade framsteg inom läkemedelsområdet ha kunnat göras tack vare en intim samverkan mellan företrädare för ren naturvetenskap, för medicinens olika grenar och för farmaciens skilda discipliner.

Då det gäller att på det organisatoriska planet vidtaga åtgärder i syfte att främja utvecklingen på farmaciens område, har lärarkollegiet ansett det särskilt angeläget, att ett aktivt samarbete kommer till stånd mellan institutet och statens farmaceutiska laboratorium. Om statsmakterna bifalla det förslag härom, som framförts i institutets petitaframställning innevarande år, skulle detta innebära, att ett betydelsefullt steg togs i den riktning, motionären åsyftar.

De olägenheter, som kunna ha förelegat vid andra högskolor till följd av att de icke varit underställda kanslern, torde ha varit mindre kännbara vid farmaceutiska institutet, eftersom universitetskanslern allt sedan 1938 varit ordförande i institutets styrelse. Lärarkollegiet vill emellertid uttala, att vad motionären anfört i fråga om högskolornas organisatoriska ställning synts kollegiet övertygande ur principiella synpunkter. Dock vill kollegiet understryka, att om institutet skulle kunna underställas kanslern — och en förutsättning härför synes vara att kollegiet får ökade befo-

heter — är det oundgängligen nödvändigt att professorskåren vid institutet förstärkes. Vid bifall till institutets förenämnda framställning rörande ökat samarbete mellan institutet och statens farmaceutiska laboratorium skulle antalet professorer vid institutet utan nämnvärd kostnad för statsverket ökas från 3 till 4.

Styrelsen för farmaceutiska institutet.

Styrelsen ansluter sig till den principiella uppfattning rörande högskolornas organisatoriska ställning, som ligger till grund för motionärens yrkande, och tillstyrker, att institutet — som ju sorterar under ecklesiastikdepartementet — ställes under överstyrelse av kanslern för rikets universitet.

Härvid förutsätter styrelsen

att professorskåren vid institutet något förstärkes,

att lärarkollegiet erhåller beslutanderätt i vissa ärenden, som nu handläggas av styrelsen, men vilka ej kunna anses vara av den betydelse, att de böra avgöras av kanslern, samt

att lärarkollegiet under beredningen av sådana frågor, som kunna anses vara av direkt intresse för medicinalstyrelsen och apotekarkåren, samråder med chefen för medicinalstyrelsens apoteksbyrå och ordföranden i apotekarsocietetens direktion.

Styrelsen har icke något att invända mot den i motionen begärda utredningen.

Lärarkollegiet vid veterinärhögskolan.

I frågan om samarbete mellan universitet och högskolor hyser kollegiet den uppfattningen, att motionären överbetonat betydelsen av den föreslagna inordningen av universiteten och högskolorna under ett och samma departement eller under kanslersämbetet. Samarbete på forskningens område är i väsentlig grad beroende av personliga förutsättningar. Mellan veterinärmedicinen och humanmedicinen råder ett friktionsfritt och givande samarbete utan hinder därav, att resp. undervisnings- och forskningsinstitutioner sortera under olika departement eller under särskild styrelse resp. under kanslersämbetet. Kollegiet känner sig dock icke övertygat om att den förbättring härutinnan, som kollegiet anser oundgänglig, lättare skulle kunna ernås genom veterinärhögskolans inordning under ecklesiastikdepartementet eller kanslersämbetet.

Beträffande befodringsärendenas handläggning har kollegiet vid behandling av frågan om bildande av ett Stockholms universitet uttalat, att kollegiet icke har något att erinra däremot, att den vetenskapliga kompetensen hos de högt kvalificerade lärarna (professorerna och eventuellt även laboratorer och prosektorer) före anställningen prövas av kanslern för rikets universitet. Kollegiet anser alltjämt att en sådan prövning skulle utgöra en bekräftelse på att den vetenskapliga standarden vid veterinärhögskolan står i full paritet med universitetens och övriga högskolors.

Det skall icke bestridas, att det är önskvärt med en möjligast likformig behandling av principiella frågor rörande forskning och undervisning, lönegradsplaceringar m. m. En större enhetlighet härutinnan har emellertid under senare tid ävägabragts genom statsmakternas åtgärder. En centralisering av alla ärenden, som nu handläggas av styrelserna för de olika högskolorna, till kanslersämbetet skulle sannolikt nödvändiggöra en väsentlig ut-

byggnad av ämbetet, bland annat med sakkunniga representanter eller råd från de olika högskolorna.

Kollegiet anser det mycket tvivelaktigt, om några väsentliga fördelar för den vetenskapliga forskningen och den högre undervisningen skulle stå att vinna genom den av motionären föreslagna omorganisationen. En väsentlig förbättring av universitetens och högskolornas ekonomiska resurser är av långt större betydelse än en ändring i deras organisatoriska ställning. Den nuvarande organisationen lägger enligt kollegiets mening inga hinder i vägen för en livaktig vetenskaplig forskning och undervisning. Om kollegiet sålunda icke finner anledning tillstyrka den av motionären begärda utredningen angående högskolornas organisatoriska ställning vill kollegiet ändock för närmare övervägande rekommendera, vad motionären anför i fråga om högskolornas inre organisation, som bland annat tar sig uttryck i förslaget om ökad självstyrelse för högskolornas lärarkollegier.

Styrelsen för veterinärhögskolan.

Till remissens besvarande får styrelsen för veterinärhögskolan — med överlämnande av lärarkollegiets yttrande i ärendet— hänvisa till det yttrande, som styrelsen den 3 juni 1953 efter anmodan avgav till Stockholms högskolors rektorskonvent, angående planerad universitetsorganisation i Stockholm, och vari styrelsen framhöll följande.

Den i ärendet föreliggande utredningen angående sammanförande till ett universitet av vissa utav de i Stockholm befintliga högskolorna giver inga mera säkra hållpunkter för bedömande av vare sig de praktiska fördelar, som just planens förverkligande skulle — utöver gemensam representation huvudsakligen gentemot utlandet — medföra för de olika högskolorna samt för den där bedrivna vetenskapliga forskningen och undervisningen, eller huru de lätt skisserade samordningsalternativen skulle närmare utformas, framför allt i organisatoriskt avseende.

Styrelsen finner, i likhet med högskolans lärarkollegium, det vara under alla förhållanden oeftergivligt, att veterinärhögskolan, i händelse av anslutning till ett Stockholms universitet, jämväl framdeles får behålla sin fulla självständighet i ekonomiskt och administrativt hänseende. I sakens förvarande läge kan styrelsen emellertid icke tillstyrka, att universitetskanslersämbetet inkopplas såsom ordinarie instans för handläggningen av vissa befodringsärenden vid högskolan, helst som det torde stå Kungl. Maj:t fritt att vid förefallande behov före avgörandet av visst befodringsärende inhämta yttrande från nämnda ämbete.

Skogshögskolans lärarråd.

Enär skogshögskolan hör till de högskolor, som sorterar under annat departement än ekklesiastikdepartementet och enär skogshögskolan därjämte har en egen styrelse, skulle skogshögskolans organisatoriska ställning genom en utredning som den i motionen I: 109 åsyftade bli föremål för övervägande. Bland annat skulle skogshögskolan liksom övriga högskolors särskilda styrelser bli överflödiga och dess nuvarande funktioner uppdelas mellan kanslersämbetet och högskolornas lärarkollegier.

Lärarrådet vill uttala sitt livliga intresse för varje organisatorisk eller annan åtgärd, som kan främja skogshögskolans samarbete med universitet och andra högskolor. Som ett uttryck för detta intresse har skogshögskolan

i ett yttrande till styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut av den 31 maj 1953 givit sin anslutning till ett av särskilda, av universitetskanslern tillkallade sakkunniga upprättat förslag om skapandet av ett Stockholms universitet, bestående av samtliga till rektorskonventet i Stockholm anslutna högskolor. Lärarrådet har för sin del godtagit nämnda kommittés förslag, att högre vetenskapliga befattningar skola passera kanslersämbetet, innan de avgöras av Kungl. Maj:t.

I anslutning till denna sin positiva inställning till åtgärder, som kunna befordra ett intimare samarbete mellan skogshögskolan och universitetet och övriga högskolor får skogshögskolans lärarråd för sin del tillstyrka den föreslagna utredningen. Lärarrådet förutsätter emellertid att ett sådant intimare samarbete med andra högre lärosäten skall kunna främjas genom åtgärder, som ej försvaga skogshögskolans nuvarande, för dess verksamhet viktiga samarbete med det praktiska skogsbruket och de myndigheter och organisationer, som företråda detta.

Från organisatorisk synpunkt bör i detta sammanhang erinras om att skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut sorterar under en gemensam styrelse.

Styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut.

Med överlämnande av lärarrådets yttrande i ärendet har styrelsen meddelat, att styrelsen ansluter sig till vad lärarrådet anfört.

Lärarkollegiet vid lantbrukshögskolan.

Enligt lärarkollegiets mening borde åtminstone vissa av de i motionen antydda organisatoriska förändringarna kunna medföra betydande fördelar. För lantbrukshögskolans vidkommande är emellertid frågan mycket komplicerad därigenom att högskolan och statens lantbruksförsök äro samorganiserade. Att helt inordna den nuvarande högskoleorganisationen under kanslersämbetet — liksom att överföra den till ecklesiastikdepartementet — torde knappast vara möjligt. Det skulle sannolikt vara nödvändigt att dessförinnan företaga en omorganisation av lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. Beträffande denna fråga vill kollegiet i detta sammanhang endast framhålla att det borde vara möjligt att finna en organisationsform, som bättre än den nuvarande medger ett effektivt utnyttjande av de för forskning och försöksverksamhet tillgängliga resurserna.

Emellertid synes det lärarkollegiet att oberoende av ett eventuellt inordnande av lantbrukshögskolan under kanslersämbetet vissa organisatoriska förändringar vore önskvärda. Detta gäller särskilt i två avseenden.

Kollegiet är av den uppfattningen att det skulle vara värdefullt om kanslersämbetet behandlade alla befordringsärenden, där vetenskaplig skicklighet utgör första befordringsgrunden. Högskolorna ha uppnått likställdhet med universiteten ifråga om löneställningen för professorer, laboratorer och docenter. Denna omständighet utgör ett viktigt skäl för att upprätthålla samma kompetenskrav för dessa kategorier vid högskolorna som vid universiteten. Detta garanteras bäst genom att en instans får yttra sig över alla sådana befordringsärenden. Det synes obestriddigt att kanslersämbetet, genom sin omfattande överblick över akademiska befordringsärenden, skulle representera ytterligare värdefull sakkunskap, isynnerhet vid behandlingen av svårbedömda fall.

Vidare anser kollegiet att en högre grad av akademisk självstyrelse vore önskvärd för lantbrukshögskolans vidkommande än den som nu förekommer. Hur långt lärarkollegiets befogenheter böra utsträckas bör bli föremål för utredning.

Samarbete mellan universiteten och fackhögskolorna vid utbildningen av specialister inom naturvetenskapernas olika tillämpningsområden kan väntas få ökad betydelse under den närmaste framtiden, dels till följd av det ökade behovet av sådana specialister och dels genom den avsevärda ökning i det antal studenter, som kan förväntas årligen börja sina akademiska studier. I vissa avseenden torde lantbrukshögskolan kunna komplettera den utbildning som ges vid universiteten och andra högskolor, och ett utnyttjande av de resurser som finnas inom några av högskolans institutioner borde kunna bidra till att utan större kostnader öka utbildningskapaciteten. Behovet att för en examen kunna studera vissa ämnen vid universitet och andra vid en fackhögskola gör sig allt starkare gällande. För lantbrukshögskolans vidkommande kan som exempel nämnas agronomie licentiatexamen samt den sedan många år tillbaka påtänkta agronomie kandidatexamen. Det synes uppenbart att ett samarbete av här antytt slag skulle underlättas om alla universitet och högskolor kunde anknytas till en myndighet med överblick över och möjlighet att utöva visst inflytande på undervisningsplaner och resurser för undervisningsändamål.

Med hänvisning till vad ovan anförts vill lärarkollegiet tillstyrka att den av motionären begärda utredningen av högskolornas organisatoriska ställning snarast möjligt utföres. Därvid bör särskild uppmärksamhet ägnas frågan om graden av självstyrelse samt i vilken utsträckning högskolorna böra anknytas till ett gemensamt kanslersämbete.

Lantbrukshögskolans rektor har reserverat sig mot lärarkollegiets yttrande och för sin del avstyrkt det i motionen framförda förslaget.

Försökskollegiet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök.

Verksamheten vid statens lantbruksförsök är ifråga om organisation och arbetsuppgifternas planläggning närmast att jämföra med den som bedrivs vid andra liknande institutioner t. ex. statens växtskyddsanstalt, statens centrala frökontrollanstalt, statens mejeriförsök, statens maskinprovningar, Sveriges geologiska undersökning, statens skogsforskningsinstitut och statens veterinärmedicinska anstalt, med vilka statens lantbruksförsök också har ett ingående och omfattande samarbete. Utöver samarbete med dessa institutioner har statens lantbruksförsök i sin verksamhet anledning att hålla nära kontakt med ett flertal under jordbruksdepartementet stående organ t. ex. lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd. För här åsyftat samarbete utgör överinspektören för försöksväsendet en värdefull förmedlare. Det vore fördelaktigt om detta samarbete under överinspektörens ledning kunde ännu mera utvecklas.

Den nuvarande organisationen vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök karakteriseras som ovan nämnts av försöksverksamheten med den högre undervisningen och forskningen på lantbruksområdet. Den ekonomiska förvaltningen är för statens jordbruksförsök, statens husdjursförsök och statens försöksgårdar gemensam med lantbrukshögskolan under ledning av en ekonomidirektör. Vidare äro kansli, bibliotek m. m. gemensamma. Slutligen äger ett samarbete rum på så sätt att bl. a. högskolans forskningsresurser utnyttjas av försöksverksamheten och försöksverksamhetens

resurser i form av material, försöksgårdar m. m. ställes till den högre undervisningens och forskningens förfogande. Ett samarbete mellan försöksverksamheten och de enskilda undervisnings- och forskningsinstitutionerna vid lantbrukshögskolan är naturligtvis önskvärt och värdefullt men behöver icke nödvändigtvis förutsätta en gemensam organisation. Så länge undervisnings-, forsknings- och försöksinstitutionerna vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök sortera under en gemensam styrelse, synes emellertid nuvarande samorganisation vara lämplig.

Skulle emellertid institutionerna för forskning och undervisning underställas kanslern för rikets universitet, måste följderna ovillkorligen bli att försöksinstitutionerna bilda en egen organisation med egen styrelse. I sådant fall synes statens lantbruksförsök böra organiseras på samma sätt som övriga på jordbrukets område arbetande försöksinstitutioner, t. ex. statens växtskyddsanstalt och statens centrala frökontrollanstalt, d. v. s. under särskild styrelse, som sorterar under jordbruksdepartementet, och med överinspektören som samordnande myndighet, för att därmed på enklaste sätt möjliggöra bästa kontakt med samtliga verksamheten närstående under jordbruksdepartementet hörande försöksinstitutioner. Försökskollegiet finner att en sådan organisation i och för sig kan vara tänkbar för statens lantbruksförsök.

Laborator Bachér har reserverat sig mot detta yttrande och ansett att försökskollegiet bort klart ha tillstyrkt den i motionen föreslagna utredningen.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök.

Den nuvarande organisationsformen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har tillkommit så sent som 1948. De erfarenheter som vunnits under denna tid motivera i och för sig icke en utredning om ändring av densamma. Den hastigt skeende utvecklingen på lantbrukets område nödvändiggör att såväl den högre undervisningen som den icke programbundna försöksverksamheten står i en ständig och intim kontakt med det praktiska lantbruket. Styrelsen kan icke finna några skäl att ifrågasätta en på så sätt ändrad organisation att denna kontakt minskas och försvåras. Styrelsen har för sin del tvärtom eftersträvat att främja och ytterligare förstärka kontakten, bland annat genom att planera nytillkommande institutionsbyggnader så, att ett nära samgående mellan närbesläktade avdelningar och ämnen å högskole- och försökssidan möjliggöres. En förnyad utredning vid nuvarande tidpunkt skulle även komma att inverka störande på den planerligt fortgående utvecklingen av den nya organisationsformen och över huvud på arbetets gång vid högskolan och lantbruksförsöken.

De av lärarkollegiet framförda önskemålen om vissa, relativt begränsade organisatoriska förändringar finner styrelsen kunna beaktas redan inom ramen av den nuvarande organisationen. De motivera sålunda icke en utredning av så omfattande art som den av motionären föreslagna. Det må vidare anmärkas att försökskollegiet i sitt yttrande icke tillstyrkt den föreslagna utredningen.

Styrelsen får för sin del avstyrka att den av motionären föreslagna utredningen kommer till stånd.

Lärarkollegiet vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Det är kollegiets uppfattning, att motionären när det gäller möjligheter till samarbete mellan högre läroanstalter tagit upp en synnerligen väsentlig fråga.

Kollegiet vill emellertid se denna fråga icke blott ur ekonomisk synpunkt utan även med hänsyn till behovet hos de studerande att rationellt utnyttja inom landet befintliga utbildningsmöjligheter. Det senare skulle innebära t. ex. ökade möjligheter för studerande att i examen medtaga ämnen, som endast är företrädade vid andra läroanstalter än den, vid vilken examen avlägges samt möjligheter till fortsatta studier på grundval av åtminstone vissa andra grundläggande examina än dem, som för närvarande berättigar till fortsatta studier i ett visst ämne.

Det är vidare kollegiets uppfattning, att det är viktigt att befördringsärenden får en likformig behandling i en med sådana ärenden förtrogen instans. På samma sätt är en likformig lönegradsplacering av väsentlig betydelse. Med hänsyn härtill inser kollegiet också fördelarna av en mellaninstans mellan högskolorna och Kungl. Maj:t samt önskvärdheten av ökad självstyrelse inom högskolorna.

Kollegiet kan däremot icke finna, att den av motionären föreslagna lösningen är lämplig, i varje fall icke för de under jordbruksdepartementet hörande högskolorna med till dessa knutna institutioner. Man måste nämligen erinra om att flertalet av dessa har intimt samarbete med motsvarande grenar av jordbruket, liksom andra fackhögskolor har liknande beröring med respektive grenar av näringslivet, och syftar till forskningsuppgifter, som till stor del kan hänföras till målforskning, samt till utbildning av personer, som med vetenskaplig bakgrund kan angripa praktiska uppgifter. Det departement som företräder jordbruket måste ha större insikter rörande de aktuella institutionernas funktioner och större förståelse för deras behov än någon annan myndighet. Med hänsyn härtill anser kollegiet, att de till jordbruksdepartementet hörande högskolorna och jämförbara instituten jämte de till dessa knutna försöksinstitutionerna icke utan stora nackdelar kan avskiljas från jordbruksdepartementet.

Kollegiet kan ej heller ansluta sig till tanken att sammanföra samtliga högre läroanstalter under ett enda ämbetsverk. Om man med hänsyn till vad ovan sagts om fackhögskolornas mer eller mindre intima anknytning till näringslivet, som hittills låter högskolorna sortera under skilda departement, torde det vara oförmligt att låta ärendena passera en gemensam instans. Mera rationellt torde det vara att skapa en gemensam instans under vart och ett av departementena. Detta skulle innebära, att man inrättade kanslersämbeten för samtliga högskolor hörande under samma departement.

Kollegiet får med hänsyn till vikten av de av motionären samt av kollegiet ovan anförda synpunkterna tillstyrka, att en utredning kommer till stånd rörande högskolornas organisatoriska ställning och därmed sammanhängande spørsmål. Särskilt ur Alnarpsinstitutets synpunkt är det väsentligt att den högre undervisningens och forskningens ställning klargöres. Därvid bör i första hand utredas, vilka formella möjligheter att tillgodose de aktuella behoven som finns eller kan skapas inom ramen för den nuvarande organisationen.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Styrelsen instämmer i vad lärarkollegiet anført och vill därutöver framhålla önskvärdheten av att vidgade möjligheter öppnas för samarbete och kontakt mellan Lunds universitet och Alnarpsinstitutet.

Lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm.

Lärarrådet vill i anledning av motionen erinra om det avtal, som slöts den 23 januari 1954 mellan staten, Stockholms stad, handelshögskoleför-

eningen i Stockholm och handelshögskolan i Stockholm och som sedermera godkändes av riksdagen (se prop. 1954: 99 s. 17—18). Enligt detta avtal skall högskolan bibehållas vid sin ställning såsom enskild institution under ledning av en på visst sätt sammansatt direktion. Högskolan skall erhålla ett fast statsbidrag, som fr. o. m. budgetåret 1955/56 uppgår till 380 000 kronor årligen. Dess utgiftsstat skall fastställas av direktionen.

Statsmyndigheternas befattning med högskolans förvaltning omfattar för närvarande — bortsett från anslagsfrågan — följande ärenden:

- a) Fastställelse av högskolans grundstadgar.
- b) Fastställelse av högskolans examensstadga samt meddelande av dispens från bestämmelser i denna.
- c) Fastställelse av professorsutnämningar.
- d) Fastställelse av rektorsförordnanden.
- e) Fastställelse av beslut om avsättning eller suspension av professor.
- f) Utseende av två ledamöter i högskolans direktion och av en revisor för granskning av högskolans förvaltning, jämte en suppleant för denne.

Samtliga dessa ärenden avgöras av Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för handelsdepartementet.

Härtill kommer att Kungl. Maj:t fastställt stadgar för handelshögskoleföreningen i Stockholm och enligt dessa skall utse en revisor för granskning av föreningens styrelses förvaltning.

Handelshögskolan i Stockholm intager på grund av det nyss åberopade avtalet i organisatoriskt hänseende en annan ställning än övriga högskolor, vilket medför att åtskilligt av det som motionären anför icke äger tillämpning på denna högskola. Det är sålunda icke möjligt att avskaffa högskolans direktion och överflytta vissa av dess uppgifter på universitetskanslern. Vidare kan det, med hänsyn till att statsmyndigheterna endast ha begränsade uppgifter ifråga om högskolans förvaltning, icke ha någon nämnvärd betydelse för samarbetet mellan denna högskola och andra högre utbildningsanstalter om ärenden angående denna högskola handläggas i handelsdepartementet eller i ecklesiastikdepartementet och om de dessförinnan prövas av universitetskanslern.

Några olägenheter av att ärenden rörande handelshögskolan i Stockholm handläggas i handelsdepartementet ha icke gjort sig märkbara. Å andra sidan kan lärarrådet icke finna att några olägenheter skulle uppkomma av en överflyttning till ecklesiastikdepartementet. Blott en sak synes i detta sammanhang vara av vikt, nämligen att ärenden rörande handelshögskolan i Stockholm och ärenden rörande handelshögskolan i Göteborg handläggas i samma departement. Vad härefter beträffar frågan om högskolans förhållande till universitetskanslern vill lärarrådet hänvisa till det uttalande lärarrådet den 18 april 1953 avgav med anledning av väckt fråga om en för högskolorna i Stockholm gemensam universitetsorganisation. Härvid förutsatte lärarrådet, att universitetskanslerns befattning med högskolans angelägenheter borde inskränka sig till dels avgivande av yttrande i frågor angående Kungl. Maj:ts fastställelse på utnämning av professorer och förordnande av rektor, dels ock fastställelse av förordnande av docenter vid högskolan.

Lärarrådet vill slutligen tillägga, att lärarrådet anser att en samverkan mellan handelshögskolan i Stockholm och andra högre undervisningsanstalter bör vara naturlig då det gäller att lösa frågor rörande forskning och undervisning på det socialvetenskapliga området. Lärarrådet vill därför

uttala sin beredvillighet att medverka till ett dylikt samarbete. De organisatoriska svårigheter, som beröras i motionen, kunna visserligen icke undanröjas på det sätt motionären tänkt sig, men dessa böra enligt lärarrådets mening icke hindra en fruktbarande samverkan.

Direktionen för handelshögskolan i Stockholm.

Direktionen får såsom eget yttrande åberopa det av lärarrådet gjorda uttalandet i ämnet; dock att direktionen för sin del icke finner skäl föreligga att till ecklesiastikdepartementet överflytta handläggningen av ärenden rörande handelshögskolorna.

Lärarrådet vid handelshögskolan i Göteborg.

Lärarrådet finner det självklart, att när behov av samarbete mellan olika högskolor föreligger, ett sådant även bör komma till stånd.

Den vetenskapliga undervisningen måste anpassas efter de krav, som det moderna samhället uppställer. Inom detta har under det senaste halvsekle en otroligt snabb utveckling ägt rum, särskilt på det tekniska området, och specialisering har blivit tidens lösen. En återspeglning av denna specialisering är för den vetenskapliga undervisningens del tillkomsten av de olika fackhögskolorna. Eftersom dessa representera sinsemellan olika forskningsbehov och olika arbetsmetoder, är det naturligt, att de även uppvisa olika organisationsformer. Vetenskaplig utveckling fordrar trots allt tal om team work främst av allt individuella insatser i största möjliga frihet, och det kan befaras, att en administrativ likriktning, även om den på papperet förefaller tilltalande, kommer att mera hindra än stimulera forskningen.

Lärarrådet ställer sig icke avvisande till tanken på att kanslersämbetet skulle kunna ges befattning med vissa av fackhögskolornas angelägenheter, nämligen med befodringsärenden i vad dessa avse tillsättande av professorer. En garanti skulle härigenom skapas för att likartade krav på vetenskaplig skicklighet ställdes på alla professorer. För detta skulle det emellertid vara tillräckligt, om kanslersämbetet i dessa tillsättningsärenden bleve en obligatorisk remissinstans.

Vad slutligen angår handelshögskolan som föremål för utredning, vill lärarrådet erinra om att handelshögskolan i snabb följd varit föremål för tre offentliga utredningar, avgivna 1947, 1948 och 1952, utmynnande i ett s. k. finansieringsavtal, slutet mellan representanter för Kungl. Maj:t och kronan samt Göteborgs stad. Lärarrådet anser, att resultatet av dessa utredningar för handelshögskolan blivit den administrativa ram, som är erforderlig och lämplig för verksamhetens framgångsrika bedrivande, och lärarrådet skulle för sin del helst se, att verksamheten under de närmaste åren finge bedrivas ostörd av ytterligare vittsyftande utredningar.

Styrelsen för handelshögskolan i Göteborg.

Under hänvisning till lärarrådets utlåtande får styrelsen avstyrka utredning rörande högskolornas organisatoriska ställning och därmed sammanhängande spörsmål.

Utskottet. Flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna ha i sina remissvar vitsordat behovet av ett vidgat samarbete mellan universitet och högskolor. Det har även i remissvaren framhållits, att vissa organisatoriska åtgärder erfordrades för ett rationellt ordnande av nämnda samarbete.

Vidare ha åtskilliga av omförmälda myndigheter understrukit, att beföringsärendena, i vad avser de högre vetenskapliga befattningarna, skulle vinna på om de kunde handläggas av en för alla de högre lärosätena gemensam överinstans, närmast kanslersämbetet för rikets universitet.

Beträffande den i motionen I: 109 påyrkade utredningen ha meningarna varit delade. Det övervägande antalet av remissmyndigheterna ha tillstyrkt en utredning i ämnet, vissa av dessa myndigheter dock med beto- nande av att utredningen borde begränsas till att i huvudsak avse sådana spörsmål, som berörde samarbetet mellan de olika universiteten och högskolorna. Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm, styrelsen för och lärarkollegiet vid veterinärhögskolan, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök samt direktionen, respektive styrelsen för och lärarrådet vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg ha ställt sig direkt avvisande till utredningsförslaget.

Styrelsen för och lärarrådet vid farmaceutiska institutet ha under vissa förutsättningar tillstyrkt institutets ställande under överstyrelse av universitetskanslern.

Kanslern har i sitt yttrande ansett det ur olika synpunkter betydelsefullt att en utredning rörande de i motionen berörda spörsmålen komme till stånd. Denna utredning borde emellertid vara förutsättningslös. Enligt kanslerns mening borde utredningen även upptaga frågan angående formerna för en universitetsbildning i Stockholm till allsidigt bedömande.

Såsom av remissvaren framgår föreligga för närvarande vissa bestämda organisatoriska och administrativa olikheter mellan å ena sidan de under kanslerns överinseende ställda lärosätena och å andra sidan de övriga högskolorna. Dessa olikheter äro delvis betingade av den historiska utveckling, som ligger bakom den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen, men främst därav, att verksamheten vid de olika specialhögskolorna är inriktad på ett intimt samarbete med myndigheter och organisationer, som företräda de praktiska verksamhetsfält, för vilka vederbörande högskolor utbilda personal eller bedriva forskning. Detta är i särskilt hög grad fallet med lantbrukshögskolan. Med dess vetenskapliga undervisning och med dess forskning är lantbrukets försöksverksamhet intimt förknippad. Då denna försöksverksamhet måste höra under jordbruksdepartementet skulle, som större akademiska konsistoriet i Uppsala framhåller, ett inrangerande av lantbrukshögskolan under universitetskanslern och därmed ecklesiastikdepartementet bryta det samband högskolan har med försöksverksamheten.

Konsistoriet framhåller vidare att om samtliga högskolor fördes under universitetskanslern skulle detta vidga kanslersämbetet till ett stort ämbetsverk, en sorts överstyrelse för universiteten och högskolorna i riket. Även om en viss decentralisering ägde rum av de uppgifter, som nu åligga kanslern, skulle enligt konsistoriets mening en vidgning av ämbetets uppgifter i den utsträckning, motionären föreslagit, medföra fara för att i framtiden kanslern icke skulle kunna så ingående som nu är fallet sätta sig in

i alla viktigare ärenden. Om det skulle befinnas önskvärt att ändra ifrågasvarande högskolors organisation i den av motionären angivna riktningen, syntes det därför konsistoriet som om det skulle ligga närmare till hands att tillskapa ett särskilt kanslersämbete för dessa högskolor.

Utskottet delar de betänkligheter, som sålunda och i övrigt anförts mot en utredning av den omfattning, som avses i motionen I: 109.

Universitetskanslern har, som förut framhållits, i sitt remissvar berört frågan om en universitetsbildning i Stockholm. Utskottet anser detta spörsmål värt beaktande.

Den i motionen berörda frågan om ett effektivare samarbete mellan universiteten och högskolorna är enligt utskottets mening betydelsefull och utskottet är ense med motionären om att en bättre ordning på detta område är eftersträvansvärd. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t följer denna fråga med uppmärksamhet och vidtar de åtgärder, som kunna anses påkallade.

Under återopande av vad som sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av motionen I: 109, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört.

Stockholm den 23 november 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Ohlon, Iwar Anderson, Näsgård, Leander, Gillström, Näsström, Gustaf Andersson, Sundelin, Einar Persson, Edvin Thun, Holmqvist, Arrhén, Lundström och Nils Theodor Larsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Andersson i Malmö, Lindholm, Åkerström, Hoppe, Staxäng, Johansson i Mysinge, Petterson i Degerfors, Nihlfors, Gustafsson i Skellefteå, Andreasson, fröken Vinge, herr Svensson i Stenkyrka och fröken Ager.

Reservation

av herrar *Ohlon, Näsström, Sundelin, Lundström, Hoppe, Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, fröken *Vinge* och fröken *Ager*, vilka ansett

dels att utskottets yttrande fr. o. m. det stycke på s. 19, som börjar med orden »Såsom av», t. o. m. det stycke på s. 20, som slutar med orden »anses påkallade», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Såsom av remissvaren framgår föreligga för närvarande vissa bestämda organisatoriska och administrativa olikheter mellan å ena sidan de under kanslerns överinseende ställda lärosätena och å andra sidan de övriga högskolorna. Dessa olikheter äro delvis betingade av den historiska utveckling, som ligger bakom den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen, och delvis beroende på att verksamheten såsom exempelvis vid skogshögskolan och lantbrukshögskolan är inriktad på ett intimt samarbete med myndigheter och organisationer, som företräda praktiska verksamhetsfält. Utskottet vill understryka att det synes utskottet självklart, att sistnämnda samarbete — vilken organisationsform, som än väljes för dessa högskolors del — icke bör få försvagas. Vid samtliga de högre lärosätena finnas emellertid gränsområden eller gemensamma intressen, som skulle i hög grad främjas av ett nära samarbete. Såsom universiteten och högskolorna nu äro organiserade föreligga uppenbarligen avsevärda svårigheter för åstadkommande av en rationell och effektiv ordning i nyssnämnda avseende. Särskilt gäller detta vissa aktuella byggnadsfrågor och i samband därmed stående ärenden. Ifrågavarande spörsmål äro enligt utskottets mening av den vikt att de böra bli föremål för närmare utredning. Det synes nämligen utskottet som om en rationell samverkan universiteten och högskolorna emellan, under överinseende av ett organ, lämpat att befordra en dylik utveckling, kan medföra även en för det allmänna eftersträvansvärd ekonomisk samordning på det högre undervisningsväsendets område.

Såväl i motionen som i flera av remissvaren har understrukits betydelsen av en enhetlig prövning av befodringsärendena, i vad avser utseende av innehavare av högre vetenskapliga befattningar. Jämväl denna fråga synes utskottet vara av den betydelse att formerna för ett tillgodoseende av en dylik anordning bör göras till föremål för närmare övervägande.

Universitetskanslern har i sitt remissvar pekat på önskvärdheten av att jämväl frågan om en universitetsbildning i Stockholm upptages till allsidigt bedömande. Utskottet vill understryka, att detta spörsmål enligt utskottets mening bör särskilt beaktas.

Vid sin prövning av förevarande motion och de över densamma avgivna yttrandena har utskottet alltså kommit till den uppfattningen att starka skäl tala för att en utredning rörande de i motionen berörda spörsmålen kommer till stånd. Denna utredning bör vara allsidig och förutsättningslös.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att organisationsformen för vissa av högskolorna tillkommit såsom resultat av rätt nyligen företagna utredningar. Vid den utredning utskottet nu förordar bör därför enligt utskottets mening hänsyn tagas till de olika högskolornas särprägel och speciella intressen. De ekonomiska konsekvenserna av de organisatoriska och andra ändringar, vartill utredningen eventuellt må föranleda, böra noggrant klargöras.

Vid utredningen torde härjämte — om så befinnes lämpligt och erforderligt — till prövning böra upptagas frågor, som stå i samband med förhållandet mellan de statliga forskningsråden samt universitet och högskolor.»

dels ock utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av motionen I: 109, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös och allsidig utredning rörande samarbete och samordning mellan universiteten och högskolorna samt de organisatoriska och andra problem, som därmed kunna stå i samband.»